

1.

Bubu a murit într-o zi de aprilie, o zi rece, cu soare spulberat. Se afla în locul unde-și petrecea zilele și în ultimii ani chiar nopțile; de primăvara devreme și până toamna târziu, el sta sub mărul acru, pe scaunul cu spătar și cu cele două bastoane lungite la picioare. Privirea i se pierdea în orizontul clar, bordat de dealurile bulgărești, urmărind acolo, în depărtare, ceva ce numai el putea să vadă.

Greblam un petec de pământ, când m-a strigat:

— Copile, vino!

Era o altă voce. Gâtuită, aspră, fără timbru, ca sunetul scos de piatra trasă pe metal. Nu m-am urnit, așteptând să repete chemarea, pentru a auzi din nou sunetul nefiresc al gâtlejului său. N-a mai vorbit. Dar trupul lui osos, care nu-l mai ajuta, s-a prăbușit moale pe o parte, cu mâinile prinse sub el. N-a rămas astfel. Și-a scos mai întâi mâna dreaptă, apoi pe cea stângă, cu o încetineală ce-ar fi părut băgare de seamă, în realitate cu puterile ce-i mai rămăseseră, și a încercat să se târască pe coate și genunchi. Nu spre casă, ci spre baltă. Și în acest timp privirea lui se tulbura, micșorată și fixă. Da, cu ultimele puteri, Bubu se târa spre baltă, ca și când acolo rămăsesse ceva nefăcut încă și la care lui îi stătuse gândul tot timpul, iar acum trebuia desăvârșit.

— Copile, vino!

Dar pe cine chema? Pe mine, cel viu, aflat în preajma lui? Pe Felix, cel mort, sfârtecat de explozii în torida zi de vară? Pe tatăl meu, omul ce s-a pierdut în ceața privirii lui oarbe, îndepărtându-se de noi, și care, când a fost destul de departe, s-a sinucis? Pe Pavel, mezinul, ucis de comuniști la

demonstrația proregalistă din noiembrie '46? Pe cine striga Bubu, înainte să plece de pe scaunul cu spătar și să se târască spre locul unde ochii lui căutaseră tot timpul ceva numai de el știut și unde el nu ajunsese niciodată?

Am alergat la el și l-am întors cu fața în sus. I-am sprijinit capul de genunchiul meu și am privit de aproape chipul împietrit, marcat de aceeași asprime, de mine știută, consolidată acum de un rictus ce-i ascuțea și mai mult colțul stâng al gurii.

— Ce vrei tu, Bubule? l-am întrebat.

El mă privea fix și nu răspundea și atunci am știut că moartea din sălița farmaciei îi dădea tot mai din aproape târcoale. Trebuia să-l duc în casă. Am încercat să-l iau în brațe, ca pe un copil, dar era prea greu. L-am apucat de subsuori și l-am târât până la pat. Așezat cu fața în sus, a scos un oftat de ușurare, ca și când de acum înainte tot ceea ce-i mai rămăsese de făcut nu era decât o bagatelă. Acolo, în patul acela, între pereții cămăruței, avea să se stingă viața bunicului meu, dar nu și povestea lui, pentru că aceasta abia odată cu moartea lui începe.

2.

— Ce vrea ăsta, Nae?

Cuvintele uscate abia se desprindeau de pe limba lui Bubu și cădeau cu foșnet pe pernă. Nimeni nu-i răspundea.

Somnoros, în dimineața de iunie, mergeam pe coridorul luminat de soarele agresiv și, ajuns în pragul casei, strigam întruna: „Bunico”, dar nimeni nu-mi răspundea.

Eram acum în curte, cu soarele în ochi, și toate erau la locul lor. În spatele meu, clădirea masivă a Casei Mari, pe latura estică a armanului, crama cu beciul ei pântecos, rece și insondabil, magazinele și grajdurile, mai jos de ele ghețăria,

în fața lor și acoperindu-le în parte se îngrămădeau șurile și căpițele de nutreț. Pe latura vestică, livada, dominată de palisada nucilor enormi, seculari, șopronul unde se depozitau uneltele agricole, tractoarele, cositoarele mecanice și cele două batoze care treierau, la vremea potrivită, pentru întreaga așezare și pentru satele din jur. Mă îndreptam spre bucătăria de vară, ascunsă de hățișul bolții cu viță-de-vie, unde trebuia să fie bunicuța Ilenuța și cele două fete ce-o ajutau în gospodărie. Acolo, sorbind rar din cafea, în fotoliul lui de răchită căptușit cu perne umplute cu păr de cal, trebuia să stea Bubu. Încă din zori, el „ocola” câmpul, dădea instrucțiuni scurte, cu glas sever, celor ce prestau diferite munci pe pământurile lui; nu se întindea la vorbă cu ei, dar nici nu pleca până ce nu se făcea înțeleș. După reforma agrară din '45, Bubu mai păstra doar câteva loturi, însușind cincizeci de hectare, dar practica același ritual de pe vremea când stăpânea sute. După ce punea în vedere „responsabililor de lot” – fiecare lot nu depășea acum zece hectare – ceea ce credea necesar, Bubu întorcea șareta și-i dădea drumul roibului într-un galop nebun, întorcându-se acasă. Îl aștepta gustarea de dimineață și nelipsita cafea. Îl aștepta și Moșnae, care bea cafeaua totdeauna înainte de a mânca. Bubu cobora din șaretă, dădea atelajul în grija „omului de pe arman” și venea poticnit, sprijinindu-se în cele două bastoane, spre bucătăria de vară. Se așeza în fotoliu fără să spună ceva, i se aducea gustarea și mânca. Moșnae îl seconda în mișcări, numai că, în timp ce Bubu își bea cafeaua, Moșnae gusta deja paharul de vin. Așa se întâmpla de primăvara devreme și până toamna târziu.

Acum eram în curte, cu ochii încă încețoșați de somnul din care abia mă trezisem. Mă scutura o panică acută, înfrigurată, care mă mistuia, și trebuia să-mi caut repede adăpost în preajma bunicilor mei, unde nimic rău nu mă putea ajunge și lovi. Asta mi se întâmpla de fiecare dată când mă trezeam

singur. În timp ce călcam desculț pe solul bătătorit și călduț, mi-am dat seama că în spațiul armanului, acel strat al timpului aducea cu el o prăbușire a ordinii știute. „Bunico” – strigam încă intrând sub boltă, dar strigătul meu nu primea niciun răspuns. Atunci am văzut că la bucătăria de vară nu se afla nimeni. Focul mai ardea încă sub plită, leneș, muribund, fără stăpân. Fotoliul lui Bubu era gol. Pe masa din dulapi groși de stejar se mai afla încă farfuria cu resturile gustării lui. Dar cafeaua sa și paharul cu vin pentru Moșnae erau neatinsse. Brusc, am bănuț că în spațiul armanului se întâmpla ceea ce, ziua sau noaptea, în dialogurile lor intermitente și sibilinice, Bubu și Moșnae prevesteau. Ei vorbeau despre ceva amenințător, peste puterea mea de înțelegere, dar gata să se producă, și începusem cu timpul să am imaginea unui cer gata să se prăbușească peste noi și să ne îngroape pe toți sub ruinele lui și, treptat, ascultându-i, se materializase în mine panica pe care o recuperez și azi în somn. Sosise clipa aceea repede și eu trebuia să fiu martorul ei.

Ziua aceea de iunie ar fi putut fi identică oricărei zile de iunie. Dar, încă din momentul în care s-a descoperit, era sortită să fie altfel. În momentul când Bubu a dat să iasă cu șareta în șosea, pentru a se îndrepta spre câmp, un vehicul militar i-a tăiat calea, forțându-l să frâneze elanul roibului ca să permită mașinii să treacă. Privirea lui a trecut peste spinările grupei de soldați ca peste ulucile unui gard. Nimic neobișnuit. Trupa era folosită pentru intimidare sau ca să tranșeze conflictele dintre țărani și autorități, care izbucneau intempestiv în anii aceia prin satele din lunca Dunării. Bubu a traversat apoi șoseaua. Mai târziu, când se aflau la masa de stejar și în timp ce Bubu își tăia cu gesturi apăsate friptura, Moșnae a spus:

— La sfatul popular a venit o trupă de soldați, în zori – fără ca Bubu să fi dat vreun semn că a auzit, dar mai târziu, cum le era obiceiul în dialogurile lor, îi răspunse:

– I-am văzut, dar nu știam că s-au oprit aici – și amândoi păreau să caute răspuns la o întrebare pe care niciunul dintre ei nu o pusese, dar pe care amândoi o aveau în minte. Atunci vedeam pe chipurile lor nepăsarea față de tot ceea ce se întâmpla, de parcă ei, printr-o translație subtilă, se fixaseră într-un alt timp, unde nimic din ceea ce se petrecea sub ochii lor nu-i mai ajungea.

Apoi, latră un câine. Dogan este legat lângă remiza pentru batoze. El supraveghează latura vestică a armanului. Latră cu înverșunare până și la vrăbiile ce se leagănă prin ramurile joase ale nucilor. Acum lătratul lui este pentru om, și Bubu știe asta. Cu degetul pe toarta ceștii, el cere:

– Elena, vezi cine e!

Trec câteva clipe lungi și nimeni nu mișcă. Bunicuța Ilenuța stă cu un vas în mână și expresia ei încremenită îl irită pe Bubu. El vede pe chipul ei o uimire paralizantă și frica. Dogan latră ca turbat. E o corcitură de lup – Bubu promise cu câțiva ani în urmă doi căței de la Farmacistu'; Nera fătase trei, după ce se cățelise cu un lup – și nimeni nu se apropie de el, doar Bubu. Dacă ar scăpa din lanț sau dacă i s-ar da drumul, ar rupe omul sau animalul pe care ar pune gura. Apoi, pe firul privirii bunicuței Ilenuța, Bubu vede trupa. Sunt nouă soldați în uniforme albastre, în frunte cu un sergent și comandați de un ofițer trecut de prima tinerețe. Alături de ei se leagănă Gâtlan-milițianul, o huidumă de om. Trupa se oprește la umbra unui măr, vag aliniată. E echipată de război. Gâtlan strigă ceva, dar strigătul lui e neinteligibil din cauza vacarmului stârnit de Dogan și de ceilalți câini de pe arman. Când Gâtlan-milițianul strigă a doua oară, Bubu își desprinde mâna de pe ceașca de cafea și se ridică în grabă, sprijinindu-se de masă. Moșnae îi dă repede bastonul ce lunecase pe jos și Bubu se precipită cu mersul lui împiedicat – încotro te grăbești tu, Bubule, ce-ai de gând să faci? Toți cei de față par a-și pune aceeași întrebare,

și dintre toți numai Gâtlan-milițianul intuiește cu o clipă înaintea tuturor intenția lui Bubu. Gâtlan îi spune două vorbe căpitanului și acesta încuviințează din cap către milițian. Gâtlan își smulge pistolul din toc și trage, de aproape, câteva focuri în animal. Câinele e lovit, căzut, dar clănțane din dinții însângerați și hârâie, sticlindu-și ochii gălbui spre milițian. Cu un foc bine țintit e lovit mortal. Cel de-al doilea câine e omorât în același fel. Al treilea însă se salvează. El rupe lanțul și se face nevăzut în grădina de zarzavat. Soldații și-l arată pe prundul gârlei. Câinele scapă fugind în baltă. Ceilalți câini, schelălăind, se fac nevăzuți în cotloanele lor.

Scena aceea imobilă se fixează în memoria mea pentru totdeauna și plutește continuu în fluxul ei, și este de ajuns să prind în privire un anumit filon al luminii solare, o nuanță de verde, un lătrat furios de câine să-mi răsună în auz, și totul se recompune instantaneu și total și nu-mi rămâne decât să întorc puțin capul peste umăr și să privesc în ziua de iunie, fierbinte și strâmtă, ce ne depune pe fiecare la locul lui: Bubu, sprijinit în bastoane, nu s-a oprit o clipă din drumul său, Moșnae cu doi pași în urma lui, ca o umbră credincioasă, gata să-i sară în ajutor și să-și dea și viața pentru el, bunicuța Ilenuța la marginea câmpului meu vizual, încadrată de cele două fete cu mutrele prostitute și înfricoșate de ceea ce văd, și mai departe – Gâtlan-milițianul cu arma în mână, cu privirea oțelită de un gând incandescent care-l face să strângă mașina de ucis în mâini și pe care nu-l poate duce până la capăt – Trebuia să vă stârpim pe toți, pe toți, pe toți! – și dincolo de el mica lizieră de soldați, toate acestea se strâng din ce în ce mai mult, ca și când ochiul zilei s-ar îngusta până ar deveni un punct luminos pe retina câinelui ce moare.

Dar eu nu pot să opresc oamenii aceștia din ceea ce ei sunt sortiți să facă, astfel că Bubu ajunge la câinele ucis și se oprește la un pas de el. Pe chipul lui ascetic, marcat de o seninătate necruțătoare, trece o umbră despre care nu știu